

Koncertekről

Fittler Katalin

Budafoki Dohnányi Zenekar – 2019. október 6.

Zeneakadémia

Ha október, akkor CAFé Budapest Kortárs Művészeti Fesztivál, amelyen belül immár „bérelt helye” van a „Kortárs romantikusok” estnek, a Hollerung Gábor vezényelte Budafoki Dohnányi Zenekarral.

Nem vitás: a kortárs komolyzenéről, sőt, még csak akár a hazai kortárs komolyzenéről átfogó képet kapni – szinte lehetetlen vállalkozás. Együttesével Hollerung Gábor tudatosan arra vállalkozik, hogy néhány (azonos elképzelések mentén komponáló) szerző munkásságára koncentrálna, nemritkán rendel is tőlük darabokat, így a zenekar rendszeres hallgatói egy konkrétan körvonalazható halmoz területén otthonosnak érezhetik magukat. De a határok leginkább jelképesek, így ez a repertoár-készlet rendre „új” szerzők darabjaival bővíthet.

A kiválasztott szerzők között kitüntetett szerep jut Vajda Jánosnak (akinek 70. születésnapja tiszteletére idén szerzői estet is rendeznek), Orbán Györgynek, valamint az utóbbi egyik legjelesebb volt növendékének, Gyöngyösi Leventének. Orbán György és Gyöngyösi Levente egy-egy nagylegzetű kompozíciójához az október 6-i esten Kutrik Bence „thrillere” adta a nyitányt. A két énekesnőnek (Balga Gabriella, Sáfár Orsolya) szerepet adó szűk negyedórányi jelenet remekül töltötte be funkcióját, aktív zenehallgatásra inspirálva a közönséget. Hiszen sem a rövid műsorismertető, sem Hollerung Gábor (egyébként eléggé nem értékelhető, a művekhez tényleg „kulcsot adó”) bevezetője nem árulta el a történet befejező mozzanatát. A halhatatlan szív: thriller, félelemkeltés nélkül, musical-rokonság érzékelhető, amennyiben kizárólag felszínesen „megismert” szereplőkkel találkozunk – más kérdés, hogy a végére fokozatosan összeáll a kép; és ha belegondolunk, akár terjedelmesebb kompozícióhoz is elég anyag rejlik az utalásszerűen felvillantott mozzanatokban. Mint megtudtuk: a 2014-es darabnak jelentősen átdolgozott verziója került színre – s amennyire öröndetes, hogy magyar szöveggel, annyira sajnálatos, hogy ily módon az énekelt szövegekbe sok zavaró mozzanat került (a többnyire rövid gesztus-dallamok prozódiaiilag korántsem hatottak valamiféle „felfokozott beszédnek”). Az énekelnivalón belül nem alakult ki a szereplőket jellemző intonációs világ, ezért – túl az idő rövidségén – nem alakulhatott ki az érzelmi viszonyulás gesztusa.

Két szép hang, kihasználva a lehetőséget, hogy mimikával, mozdulatokkal és testbeszéddel vonják magukra a figyelmet – mögötte átgondolt, tudatosan több ismert, részben könnyebb műfajú zenére való utalással kidolgozott zenekari faktúra. Mindenképp alkalmas arra, hogy az is megjegyezze Kutrik Bence nevét, aki A halhatatlan szív szerzőjeként találkozott vele először.

Ősbemutatóként hangzott fel a Dohnányi Szimfonikus Zenekar egyik koncertmesterének, a „sokműfajú” hegedűs Gazda Bencének a szólójával Orbán György harmadik Hegedűversenye. Úgy tűnik, a Kocsár Miklós mellett nemzetközileg is legismertebb-legkedveltebb magyar kóruszerző hasonlóképp „jól érzi magát” a szimfonikus zene világában is, és olyan hangszeres nyelven szól, amely hasonlóképp könnyen megtalálja az utat mind a játékosokhoz, mind a hallgatókhoz. Talán nem érthető félre, ha „harmonikus”-ként jellemzem, utalva arra az érzelmi világra, amelynek nem tartozik alaprétégehez a drámai erők konfrontálódása, ám korántsem elégszik meg a szinte indulatmentes, szemlélődő jóhangzásokkal. Történik mindez világosan áttekinthető, első hallásra is követhető formai keretek között, ahol a tagolásban alapvető szerepet kap a hangszín-lehetőségeket kihasználó hangszerezés. A szólistának van lehetősége megmutatni szólista-rangra való jogosultságát, ugyanakkor nyoma sincs „erőpróbának”, az öncélú virtuozitás fitogtatásának. A művel való első találkozás viszont felvetette azt a kérdést, vajon tényleg szükséges-e ilyen volumenű kísérelőegyüttes. Régi tapasztalat, hogy kamaragyüttesek (s itt elég az egykori Liszt Ferenc Kamarazenekarra hivatkozni) intenzív játékkal rendkívül meggyőző hangzásra képesek, csakúgy, mint az, hogy épp a nagyletszámú együttesek tudnak megrendítően hatásos halk hangzást produkálni. Orbán György Hegedűversenyében ez utóbira nem volt szükség – ám valószínű, hogy kisebb vonósokkal „könnyebb lett volna” dinamikaileg differenciáltabb hangzást létrehozni. De a mű így is nagy közönségsikert aratott – csak azt sajnálhattuk, hogy ezúttal hiába vártuk a pódiumra a szerzőt...

Sajátos ötletet valósított meg Missa Vanitas vanitatum című oratóriumában Gyöngyösi Levente. Ha színrevitelét illetően A halhatatlan szívnél Monteverdinek a Harcos és szerelmes madrigálok kötetében megjelentetett Tankréd és Klorinda párviadala című kompozíciója idéződhett emlékezetünkbe, Gyöngyösi művénel a cím alapján a cantus firmus misékre gondolhattunk. Azoknál a címben felidézett dallam – többi vagy kevésbé hallhatóan – a szerkezeti egységet volt hivatott biztosítani, itt viszont zenén kívüli, mondhatni, komment-

tárjellegű reflexiók járulnak a hagyományos misetélekekhez. A Dohnányi Szimfonikus Zenekarhoz és a Debreceni Kodály Zoltán Kórushoz szólólistaként Zemlényi Eszter, valamint a Prédikátor könyvéből vett kommentárokkal Cser Krisztián társult. Latin szöveg, a teljes szövegértést segítő magyar (és angol) szöveg kivetítése – intellektuális elgondolkodnivalót is kapott a közönség, ám ez korántsem terelte el a figyelmet a kompozícióról, amelynek ősbemutatójára 2010-ben Debrecenben, a Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny nyitókoncertjén került sor.

„A kortárs szerzők gyöngyszemek!” – ezt a címet kapta Petró Margitnak a Balga Gabriellával készített interjúja a Hangolóban, a BDZ 10 éves magazinjában. Ha ez kiragadva kissé euforisztikusan hangzik is, mindenestre, rendkívül szimpatikus közelítés a kortárs zene sokszínű világához. Akkor is, ha a gyöngyök kimeríthetetlenül gazdag világából szelektív válogatás történt. Az ízlés és elkötelezettség ezúttal olyan és akkora, hogy a „markolás” és „fogás” egyenrangú. Hollerung Gábor olyan műveket tűz műsorra, amelyeket jó szívvel ajánl – éppen ezért, a tudatos műsorválasztás eredményeként, közönségbázisa alakulhat ki a szerencsés kiválasztottaknak. A rendszeres hallgatók immár „járt úton” közlekednek, biztossággal tájékozódva a kortárs magyar zene egyik – kis – oázisában.

Kovács Ilona

Nemzeti Filharmonikus Zenekar – 2019. november 27.

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Mesterek és tanítványok – izgalmas asszociációkat keltező cím, melyet Hamar Zsolt és a Nemzeti Filharmonikus Zenekar mély és elgondolkodtató tartalommal töltött meg. Műsoruk egyben – Koessler, Dohnányi és Brahms egy-egy művével – bepillantást engedett a késő romantika izgalmas világába. A „Mester” Johannes Brahms vitathatatlan hatást gyakorolt Koessler és Dohnányi művészetére, noha egyiküknek sem volt közvetlenül tanára. Hans Koessler viszont nemcsak átvitt értelemben, hanem szó szerint is mestere, azaz tanára volt Dohnányi Ernőnek a budapesti Országos Királyi Zeneakadémián 1894 és 1897 között, a zeneszerzés tanszakon. A hármukat közvetlenül összekötő mű Dohnányi híres c-moll zongoraötöse, melynek a szerző – méltán – az op. 1-es jelzetet adta. A jól ismert történet szerint Dohnányi első zeneakadémiai évének termése volt a zongoráskvintett, melyet a rendkívül elégedett Koessler professzor bemutatott Brahmsnak Bad Ischlben. Brahms sokat idézett állítólagos megjegyzése, miszerint maga sem tudta volna jobban megírni a darabot, nagy hatással volt az ifjú zeneszerző későbbi zeneszerzői fejlődésére.

A hangverseny nyitódarabjaként Koessler 1899-ben befejezett Szimfonikus változatok című alkotása hangzott el. A művet nemsokkal Brahms halála után, 1897-ben kezdte komponálni, és a nagy zeneszerző portré-sorozatának, egyben tiszteletadásnak szánta. A méltóság-teljes bevezetőt és a témát hét variáció követi, melyek mindegyike Brahms-hoz kötődik. Az első két variáció a Brahms halála feletti fájdalmat írja le, a harmadik változat Koessler és Brahms első találkozásának emlékét idézi fel (az esemény éppen Magyarországon történt). A további két variáció Brahmsot, mint barátot, és mint a gyermekek barátját festi meg. A hatodik változat Brahms természetszeretetének és humorának állít emléket. Az utolsó variációban, a Finaléban pedig Koessler zeneszerzői bravúrokkal, kettős fűgával kápráztatja el a hallgatót (vagy inkább a partúrát olvasó érdeklődőt) és mintha ez még nem lenne elég, a sűrű szövésű kontrapunktikus anyaghoz a 4. variációból ismert „barátság téma” is csatlakozik. A mű nem sokkal elkészülte után nemcsak több európai várost hódított meg, de Amerikába is eljutott, a zeneszerző halála után azonban teljes feledésbe merült. Kétségkívül sok értéke van az alkotásnak, mégsem valószínű, hogy a zenekarok ezentúl gyakrabban műsorra tűzik majd Koessler kétségkívül invenciógazdag darabját. A Nemzeti Filharmonikusok előadásának köszönhetően számos részletszépségre rácsodálkozhattunk, mi több, a zenekar szuggesztív játékát hallva a közönség eljátszhatott a gondolattal, mit vehetett át Koessler Brahmtól, és mit adott át tanítványainak.

A szünet előtt Dohnányi Stabat mater (op. 46) című remeke szólalt meg. A zeneszerző egyházi muzikájának többsége még pozsonyi diákévei alatt keletkezett, melyek már akkor biztos kórus- és zenekarkezelésről tanuskodtak, egyszersmind arra is rámutattak, hogy a fiatal zeneszerző már gimnazista éveiben elsajátította a liturgikus zene szigorú szabályait. A pozsonyi évek után hosszú hallgatás következett, csak 1930-ban nyúlt ismét vallásos témához, ekkor írta meg a szegedi Fogadalmi templom felszentelésére a Szegedi misét (op. 35). Újabb huszonkét év múlva kezdte el komponálni utolsó nagy vallásos művét, a Stabat matert, melyet 1953-ban fejezett be. Dohnányi ekkor már évek óta Amerikában élt, a floridai Tallahassee-ben. Ezekben az években elhalványulni látszottak azok a lelki sebek, melyeket a 2. világháború után okoztak ellenségei. Két fia elvesztését azonban nem tudta feledni, és ez a fájdalom nyilvánvalóan megjelenik a zenében. A mű két kórusra íródott („semmi svindli, semmi duplázás, tiszta szólamvezetés” – írta a zeneszerző húgának), melyet ezúttal az általános gyakorlattól eltérően nem nőikar, hanem gyermekkórus – a Magyar Állami Operaház Gyermekkara (vezető karnagy: Hajzer Nikolett) – szólaltatott meg. A gyermekek teljesítményéről csak a legnagyobb elismeréssel lehet beszélni: természetes, kristálytisza hangzással csendült énekük, mintha valóságos angyalok töltötték volna be a hangversenytermet. A három szólista – Kristófi Ágnes

(szoprán), Nagy Bernadett (mezzoszoprán), Müller Beáta (alt) – szintén emlékezetes teljesítményt nyújtott, ahogy Hamar Zsolt zenekara is kiválóan mutatta meg a hatalmas fokozást, melyet bejár a darab: a magányos lélek útját az áhítattól a teljes apoteózisig, a reménytelen sötétségből a világos mennyei fényekig.

A szünet után Brahms III. szimfóniája (F-dúr, op. 83) csendült fel. Hogy miért éppen a Harmadik, arra a legkézenfekvőbb választ maga a karmester adta a rádióközvetítés szünetében elhangzott interjúban (e kritika az élő közvetítés alapján készült). Hamar Zsolt már három éve áll a Nemzeti Filharmonikusok élén, és időren-

di sorrendben, szép sorjában minden évben előadtak eddig egy Brahms-szimfóniát. A német komponista darabja mindenesetre remekül illett az előző két mű vallomosságához: sokak szerint a Mester szimfóniái közül ez a legmélyebb, legszemélyesebb műve, ráadásul hangneme összecsengett a Stabat mater befejezésének fényes F-dúrjával. A zenekar tökéletes kidolgozottsággal, érzelmgazdagon és érzékenyen játszott, melyben volt tartás és büszkeség, lágyság és líra, a 3. tételben megszólalt a szlávós melankólia, majd a záró tétel első erejű, hősi hangvétele diadalmas lezárást adott a műnek és a hangversenynek egyaránt.

EGY HANGVERSENY KÉT NÉZŐPONT

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2019. december 4., Zeneakadémia

Fittler Katalin

„Nagyon szívesen jönnek újra Budapestre is, ha alkalom adódik rá” – mondta egy interjúban Charles Dutoit februárban, amikor a MÁV Szimfonikus Zenekarral első közös hangversenyükre készült. A kívánság – minden bizonnyal mindkét fél meglegedésére – teljesült, december 4-én a Zeneakadémián ismét a zenekar élén állt a 83. életévét betöltött dirigens. „Sztárkarmester”-ként harangozták be az eseményt, amit – annak ellenére, hogy a sztár aktuális jelentéstartalma napjainkban igencsak devalválódott – életművének elismertsége mindenképp indokol, és a sztárság kellemetlen hozadékként könyvelhetjük el, hogy két éve (81 évesen) őt is elérte a napjainkban divatos „zaklatási botrány”. A szakmai reflexiók következtében „zenekar nélkül maradt”, ami életkorát tekintve aligha jelenthet megrendítő élményt, kiváltképp, mivel vendégszereplésekre aligha lehet panaszja.

Az est műsorán két francia kompozíció (Ravel: Lúdanyó meséi és Saint-Saëns III. szimfónia) között Mozart d-moll zongoraversenye szerepelt Farkas Gábor szólójával. Ernest Ansermet egykori növendéke számára magától értetődő a kortárs zene iránti elkötelezettség, ami pedig a karmesterséget illeti, korántsem a „betanítást” érzi fő feladatának (kiváltképp vendégként), hanem azt, hogy – miként a már idézett interjúban elmondta – „egyéni színekkel gazdagítsa az előadást”, hogy az általa képviselt tradícióból mutasson valamit a muzsikuskonak és a közönségnek.

Többszörösen is hangsúlyozhatjuk a tradíció jelentőségét, s ezek közül az egyik legfontosabb az értő partitúraolvasás. A karmester, aki a zenélés több területén járatos (hegedült, brácsázott, ütőhangszereken játszott, sőt, zeneszerzést is tanult), a művek összelményét a részletek alapos ismeretében biztosítja. Ravel műve a francia zene hazai ismertségén belül a népszerűek közé tartozik, ám ezen az estén elképesztően sokdimenzióssá

Malina János

Nem kisebb karmester egyéniség, mint Charles Dutoit állt a MÁV Szimfonikus Zenekar élén az együttes december 4-i zeneakadémiai hangversenyén. A zenekart nem hallottam egy ideje, de természetesen tisztában voltam a Csaba Péter nevével fémjelzett korszak jelentős és látványos eredményeivel. Nagy várakozással tekintettem tehát egy jelentős karmesterrel való találkozásuk elé. A valóság azonban még sokkal magával ragadóbbnak bizonyult, mint vártam; ebben egyenrangú szerepet játszott a harmadik partner, a versenymű szólistája, Farkas Gábor is.

A hangverseny Ravel varázslatos és rejtélyes remekével, a Lúdanyó meséivel indult, Mozart d-moll zongoraversenyével (K 466) folytatódott, majd a szünetet követően Saint-Saëns 3., c-moll szimfóniájával (op. 78, „Orgonaszimfónia”) zárult; utóbbiban Kováts Péter működött közre organistaként. A zenekar és karmestere között fennálló intenzív és szoros kapcsolat már a Ravel-darab első tételeiben érezhető volt, s azt is sejtettük már, hogy különleges élmény vár ránk. Az idős mestertől áradó zenei intenzitás, a kifejezés plaszticitása és magas koncentrációja erőteljesen inspirálta a zenekart – félve írom le a közhelyet, hogy az „önmagát multa fölül”, mert az egy kissé úgy hangzik, mintha amúgy nem volna minden rendben velük. Erről persze szó sincs, de a közhely ezúttal nagyon pontosan fejezi ki a hallgató alapvető benyomásait.

A Ravel-mű képsorozatát elsősorban a színek és a kidolgozás rendkívüli érzékenysége, a nüanszok gazdagsága, továbbá a mágikus-meseszerű hangulatok hipnotikus ereje jellemezte. S a zenekar maga is sajátos, szinte titokzatos, sötét karaktert nyert, összeforrott–kidolgozott hangzásával készítve elő az interpretáció poézisét.

A koncert tetőpontja azonban mégis a Mozart-zongoraverseny volt. Mondják, hogy a mű démoni hangja bizonyos fokig azt a fát jelentette, amelytől a 19. század

tárgult a mesevilág. Olyan (főként fafúvós) szólások kerültek előtérbe, amelyek gyakran elsikkadnak, és mintha tudatosan konkrét funkciót töltött volna be minden pillanatban a vonósok. Mintha kicserélték volna a hangszereket, meglepően szép színeket-tónusokat varázsoltak elő a játékosok. Nem csak prominens dallamoknál, hanem háttérként, kíséretként is. Tény, hogy az utóbbi évtized(ek)ben (a szervezett műhelymunkának köszönhetően) minőségi ugrás következett be a vonósok játékában, de ez a hangzásvilág a zenekart rendszeres hallgatója számára váratlan meglepetést okozott.

Miközben időről-időre tűnnek fel nagyreményű fiatal karmesterek, az est sikere óhatatlanul azt a meggyőződést erősítette, hogy megkerülhetetlen a gyakorlati nagy zeneirodalom ismeret, hiszen a szerzett tapasztalatok hatványozottan kamatoztathatóak. Ideális esetben az idős karmester szinte mindentudó lesz, ráadásul kikísérletezhette, hogy ezt a tudást hogyan lehet a leghatékonyabban átadni. Dutoit mozdulatait nézve, a kívánt hangzás és az azt kiváltó mozdulatok közötti szerves kapcsolatra figyelhettünk fel. Szinte desiffrirozható néhány karakteres gesztusa – a művet alaposan ismerő fiatal karmesterek számára mesterkurzus értékűen tanulságos lehet a dirigálása. Nincsenek közömbössemleges mozdulatai, mindig közöl valamit, pontosabban, sikerül elérnie, hogy épp az a hangszeres szólista vagy szólam érezze kitüntetett jelentőségét, amely az adott pillanatban a főszereplő. Mintha Dutois partitúrájában szereplnének olyan szerzői segítő megjegyzések, mint a H és N a második bécsi iskolánál, utalva a fő- (Haupt-) és mellék- (Neben) pozíciókra.

Méltán aratott nagy sikert a zongoraverseny is, az elsősorban Liszt-játékosként ismert Farkas Gábor biztonságban érezhette magát, a zenekarral érdemi párbeszédet folytathatott, és érezhette muzikuspartnerei figyelmét a virtuóz cadenzák alatt is. A tapsot Beethoven G-dúr rondójával köszönte meg ráadásként, olyan virtuóz interpretációban, hogy nem csodálkozhatunk, amiért ritkán, kevesen tűzik műsorra.

Sajnálhatja, aki megelégedett a kétségkívül tartalmas első résszel – a szünet után felcsendülő Orgonaszimfónia Kováts Péter közreműködésével rendkívüli élmény volt. Az első hangtól az utolsóig töretlen figyelemre készítette a hallgatókat (a lélegzetvisszafojtást tételközi hosszas krakogásokkal ellensúlyozta a közönség), a grandiózus muzsika ugyanis magával ragadó volt, és a terjedelme ellenére cseppet sem tűnt fárasztónak.

Végül, de nem utolsó sorban: egészen kivételes élményt jelentett, hogy a magvas tutti-hangzásokban sohasem éreztük az erőlködést (nem voltak kemény, feszített hangok), a legnagyobb hangerő sem tűnt bántónak, sőt, a hallgató örömmel vette tudomásul az őt körülvevő fenséges hangtájakat.

Az ilyen hangversenyek minden bizonnyal megérdemelnék a megörökítést – akár forgalmazott felvételeken is!

kánonja nem látta Mozart hangszeres zenéjének erdejét. Vagyis illik óvatosan elővenni olyan kompozíciókat, amelyek egy-egy szerzővel kapcsolatban mindenkinek azonnal eszébe jutnak: állhat emögött valamifajta kényelmesség vagy akár a garantált siker igénye is. Nos, ezúttal biztosan nem volt szó ilyesmiről; akik egy népszerű remekművet ilyen színvonalon interpretálnak, akik ennyire friss szellemben, a felfedező kíváncsiságával közelítik meg, mint ahogy ezen hangversenyen történt – nos, az ilyeneknek csak hálások lehetünk, és arra gondolunk, hogy minden kultusz-darabhoz csakis valahogy így lenne szabad hozzányúlni.

A Mozart-koncertnek már a zenekari expozíciója is beszédes és izgalmas, akcentusokban és gesztusokban gazdag volt. A zenekar világos és rajzos, mégis puha hangzásához azután Farkas Gábor kristályosan tiszta zongorahanggal, gyöngyöző futamokkal csatlakozott, a legapróbb részletet is kontrollálva és kijátszva. Dutoit és Farkas előadása lebilincselő és impulzusokkal, „információkkal” telített volt, figyelmünk egy pillanatra sem lankadt. A tétel nagy cadenzája előtti pillanatot a karmester különösen erőteljes agogikával húzta alá, mintegy felkiáltójelként mutatva rá Farkas briliáns és expresszív szólójába, amelynek tematikus anyagában helyenként Schubert-impromptube illő, baljós árnyékok jelentek meg és tűntek tova – nagyon is szervesen illeszkedve a mozarti környezetbe. A lassú tétel varázslatos volt, mindenfajta érzelmesség nélkül. Dutoit itt is fenntartotta a kontrollt és a ráció uralmát, és talán éppen ezzel emelte ki igazán Farkas Gábor játékának átszemelt poézisét. A zárótételben pedig, miközben a zongora pezsgett és sziporkázott, a zenekar játéka egyszerre volt pazar és biztosan formált, fegyelmezett. Különösen tetszettek a légies zenekari pianók és az újabb kadenciában Farkas Gábor beszédes-retorikus előadása.

Az Orgonaszimfónia pedig olyan meggyőző eladásban szólalt meg ezen az estén, amilyennel csak ritkán találkozhatunk. Mint a hangverseny korábbi részében, itt is a gesztusok spontán ereje, őszintesége, direktsége volt az, ami az igazi szuggesztivitást megteremtette, olyan élményekkel kápráztatva el a hallgatót, amelyek révén a pillanat hevében akár igazán jelentős remekműnek is elfogadta a kompozíciót. Saint-Saëns persze mindent tud a zeneszerzésről, és gondosan meg is komponálja a hatásos momentumokat: az orgona monumentális dúr akkordjait, az érzékeny-érzéki harmóniákat, a természetpoézis pillanatait. És az önmagában persze nem lett volna elég, hogy ezekkel a titkokkal Dutoit is tökéletesen tisztában van: a helyenként elementáris hatás eléréséhez egy kitűnő zenekarra is szükség volt, amely a tiszta és pontos játékon túl a vonósok magvas és csiszolt hangzásával, az egész együttes példamutatóan transzparens megszólalásával, a zenei szövet életteli ábrázolásával is hozzájárult a sikerhez. No meg, mindenekelőtt, játékának szenvedélyességével, a zene és a partnerek iránti odaadó igyekezetével.

Fittler Katalin

Budafoki Dohnányi Zenekar – 2019. december 14.

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

„Ütős” élményt ígért a Zenepusz sorozat programja, már csak a közreműködők okán is: a Hollerung Gábor vezette zenekarhoz partnerként a Talamba Ütőegyüttes és a Sárík Péter Trió csatlakozott.

Az ütőegyüttes volt a szólistája Gyöngyösi Levente művének (Sinfonia concertante négy ütőjátékosra és zenekarra), a trió pedig a várakozásteljes című második részben kapott szerepet, amelyet ily módon hirdettek: Csajkovszkij: Diótörő – The Swinging Nutcracker (a „kiszótárazósok” sem jutottak messzire, a jelző lengő, ringó, himbálózó, ruganyos, illetve lendületes, erőteljes jelentésének ismeretében). A jazzrajongók számára viszont sokatmondó ez a cím, utalásként Shorty Rogers albumára (1950), avagy a Duke Ellington szvitjén (1960) alapuló Paul Murtha-féle produkcióra.

„Crescendo”-hatás lehetett tehát jósolni (amikor a második számnak jut nagyobb lelkesedés), mindazonáltal Gyöngyösi műve is rendkívül kedvező fogadtatásra talált. Hogy is ne, hiszen a szerző „rezidens” komponistája a zenekarnak, időről-időre szerepelnek művei a hangversenyeik műsorán – tehát, nemcsak az első megszólaltatást biztosítják a bemutatóval, hanem a már megtanult (s közben egyszersmind megszeretett) darabokat később is előadják. A Sinfonia concertante is ebbe a vonulatba tartozik, s nem vállal rizikót, aki eleve biztosra veszi a sikert. Hogy is ne, hiszen a zenekar előtt félkörben megannyi izgalmas ütőhangszer látható, és izgalmas szemmel is követni a játékosokat, amint megszólaltatják őket. A csengő-bongó hatáson túl megannyi tematikus anyag kapott helyet előadásukban, némelyik ritmikus profiljával, más a hangszínével varázsolta el a hallgatókat. Ráadásul a négy játékos szólista-csoportja sajátos dialógust folytatott a zenekarral, olyan formai felépítésben, amely történeti korok (különböző stílusú) versenyművei ismeretében könnyen követhető.

Egyszerre új tehát és a hagyományokhoz kapcsolódó; gazdag hangszínvilágával azoknak is érdekes hallgatnivaló, akik semmiféle szellemi energiát nem szándékoztak a kompozíció „megértésére” fordítani. A jól elkülönülő jellegű zenei anyagok követése viszont könnyű sikerélményt adott a figyelni vágyóknak (a „Megérthető zene” sorozaton nevelkedett hallgató örömmel tapasztalhatta, hogy lám, nem is olyan ördögös feladat napjaink zenéjének megértése... akár első hallásra sem...).

Az „újragondolt” Diótörőről a jubiláló Hangoló magazin ekként adott előzetes tájékoztatást: „bizonyos részletek Csajkovszkij eredeti elgondolása szerint csendülnek fel, egyes tételekben a Talamba Együttes sajátos

zenei gondolkodása és hangzásvilága dominál, egyes tételeket pedig Sárík Péter fantáziája kelt új életre”. Remek lehetőség nyílt Szentpáli Roland kivételes technikájú, a tuba ritkán hallható dallamjátszó, mondhatni, éneklő lehetőségeit felcsillantó játékának élvezetére is. Hollerung Gábor rövid bevezetőjéből tudtuk meg, hogy Turcsányi Ildikó írt modern mesét ehhez a kompilációhoz. Ő is mondta el, mintegy mesekönyvből felolvasva – kedvesen tálalva a történetet, amely tendenciáját tekintve kétségkívül rokonítható más műfajú új produkciókkal – gyermekfilmként hirdetett alkotásokhoz is, amelyekből gyerek igencsak keveset ért meg (s amit megpróbál összerakni magában, az is javarészt a látványvilágból adódik). Ezúttal – szerencsére – nem gyermekközönségnek szólt elsősorban a mese; a poénos, viccesnek szánt utalásokkal, „no comment” megjegyzésekkel összekötő funkciót töltött be a különböző stílusú részletek között. A sokstílusú kavalkád az ismert-kedvelt dallamokkal és a felvillanyozó újdonsághallgatnivalókkal nemcsak közönségbarát volt, hanem arra is alkalmas, hogy a zenekari játékosok – feladatuk teljesítése közben – maguk is zenehallgatók legyenek. Öröm volt látni, ahogy legtöbbször átadta magát a jazzbetéteknek. Figyelték és értették a mindenkor felcsendülő muzsikát – és az új inspirációktól lelkesen, maguk is élményt adóan muzsikáltak. Jóllehet, tisztában voltak a Csajkovszkij-muzsika önmagában való hatásosságával, odaadó játékkal felerősítették annak gyönyörködtető mivoltát.

Az ilyesfajta produkciók minden bizonnyal hozzájárulnak ahhoz, hogy felerősödjék a vágy a balettzene ismételt meghallgatására, újabb színpadi adaptációkban való megtekintésére.

Fittler Katalin

Nemzeti Filharmonikusok – 2019. december 23.

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Kora- és késődelutánra hirdettek „Egy karácsonyi álom” alcímmel Diótörő-előadást a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterembe. A Diótörő – hallgatnivaló, vagy (többé és kevésbé hagyományosnak hirdetett) látvánnyal együtt, biztos sikert szavatol a karácsonyváro időszakban. Éltek is ezzel a lehetőséggel a zenekarok, több együttes, több helyszínen tűzte műsorra, új – „mai” – mesével, szvitként, avagy alkalmi összeállításokként. A Nemzeti Filharmonikusok gyerekbarát verzióval készült, a műsorfüzetben ötnegyed órában jelölve meg az előadás várható időtartamát. Ígéretes volt már a közreműködők feltüntetése is: élő homokanimációval Cakó Ferenc, a Pécsi Balett és a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Gyermekkara. A jel-

meztervező Rományi Nóra volt, a koreográfus a Pécsi Balett művészeti vezetője, Vincze Balázs, a műsor dirigense pedig Hamar Zsolt.

Nem tudhatom, kinek volt élvezetesebb az előadás, annak, aki mindennemű előkészület nélkül érkezett, vagy pedig annak, aki az eredeti történet ismeretében. Valószínűleg mindenkinek érdekes volt figyelni, hiszen a zene kíséretével sokrétű látványvilágot kaptunk (broken consort, mondták régen az olyan kamaragyűttesre, ahol nem azonos hangszer család tagjai játszottak együtt). És annyi minden történt, hogy abban sem lehetek biztos, hogy a keret-történet jelleg tudatosított valamennyi kis nézőben. Tehát, azok közé az élmények közé tartozott, amelyeknek hatása szavakba nem foglalható, legfeljebb egy általános „tetszett” megjegyzéssel illelhető. Mert valóban nehéz lenne bármiféle logikai szála felfűzni a történeteket, vagy akár csak értelmezni a látottakat. A homok-animáció egy ideig vetített háttér volt – amikor később a szemünk láttára született, az leginkább a felnőtteknek „csoda”, mert a kicsiknek, akik tudatában a reális és a virtuális oly békésen megfér egymás mellett, a teremtés-gesztus kívül esik az érdeklődési körén. Ily módon mozgóképsorozat jelentette a látnivaló egy rétegét, egy másikat pedig a színpadi történetek. A rajzzal megidézett figurák között a balett ismerője könnyen ráismer-

hetett az Egerkirályra, de a lépten-nyomon megjelenő egerek indifferensek voltak, és ami az animációban virtuóz áttűnés, néha meglepő transzformáció, az nem tudott cselekményhez kötődni. A tetszetős kaleidoszkóp tehát nem tette lehetővé, hogy belőle összeolvassák a történetet.

A térkihasználásra nem lehetett panasz. A bűvész a hátsó bejáraton érkezett (a figyelmet a rávetülő fénycsóva irányította – már aki olyan helyen ült, ahonnan át lehetett tekinteni a terem egészét), később a gyerekszereplők (felnőtt kísérőkkel) szaloncukorral kívántak kellemes ünnepeket (a földszinti szélső székek és a páholyok előnyben!), fehér ruhában, afféle angyalokként a karzaton énekelt a gyermekkar.

Nem is lankadt a figyelem, rendbontásra sem lehetett panasz – de akit nagyon lekötött a látvány, annak a muzsika szinte háttérzenévé degradálódott (véltetően később, önmagában való ismételt meghallgatásakor képi asszociációk társulnak majd hozzá). A pódiumon ott-honos, rezidens zenekar ezúttal szinte láthatatlanul statisztált az összélményhez – annak tudatában, hogy ők csak egy szegmens a komplex egészben. Ennek megfelelően a számukra kétségkívül problémátlan játszani-való nem tűnt ki hangzásvilágának szépségével, inkább afféle hangos-hangzó átismétlése volt az ő számukra is Csajkovszkij örökzöldjének.

The Masters Collection – Liszt Ferenc Chamber Orchestra

(Hungaroton – HCD 32837-39)

A Liszt Ferenc Kamarazenekar 45. születésnapja adott alkalmat könyv megjelentetésére a Gramofon Könyvek sorozatban (Retkes Attila beszélgetése Rolla Jánossal a zenekar történetéről, összeállítás a dokumentumokból, amelyek egyúttal a korra is jellemzőek, amikor megjelentek, stílszerűen 45 írás kiválasztása a 45 év alatt megjelent kritikákból, továbbá az 1963 és a 2006 között készült/megjelent felvételek diszkográfiájának közlése). Akkor csak azon sajnálkozhattunk, hogy az utókor számára is értékes anyagnak nincs hangzó melléklete – most, egy évtizeddel később érdemi „törlesztés” történt, hiszen megjelent a Hungaroton gondozásában egy korongos lemezalbum az együttes korábbi felvételeiből.

A három korongot tartalmazó album műsorának szerkesztése egyszerre könnyű és nehéz feladat, amelyre Hollós Máté vállalkozott. Könnyű, hiszen hatalmas a rendelkezésre álló anyag – és éppen ebben rejlik a munka nehézsége is. Jó esetben a válogatásnak mindenfajta kommentár nélkül is jellemzőnek kell lennie az együttesre, ugyanakkor tekintetbe kell venni a mindenkori

potenciális hallgatóságot is, mint olyan közeget, amelyet informálni, egyúttal pedig értékes zenével gyönyörködtetni is kell, olyan „fajsúlylyal”, hogy részben vagy egészben zenebarátok mindennapjainak velejárója lehessen.

Több szempontból is „best of” a válogatás eredménye, amely elsősorban figyelemfelkeltést érdemel a (szak)sajtó részéről.

Régi és általános tapasztalat, hogy az érdeklődés szívesen fog be nagy távolságokat (térben és időben egyaránt), a közeli környezetet mintegy állandónak (bármikor elérhetőnek) tekintve, messzebbre tallózik. És ki-ki hajlamos arra is, hogy egykori élményanyagát véglegesnek, lezárt egységnek tekintse – márpedig ez a szemlélet a muzeális tárgyakhoz hasonlóan, valamiféle elidegenedéssel jár együtt. A zenét illetően, ennek egyetlen hatásos ellenszere a gyakori „újrahallgatás”. Nem kell attól tartani, hogy az ismétlések által kopna az élmény – a többszöri felidézés során, mind alaposabb műismeret birtokában mind újabb felfedeznivalót talál(hat) magának az érdek-